
Nekrológ

VIRÁG TERÉZ
1930–2000

2000. december elsején Virág Teréz gyermekpszichológus, pszichoterapeuta, pszichoanalitikus, a „Budapesti Iskola” jelese, egy pszichológus generáció személyes szimbóluma, a magyar holocaustkutatás kezdeményezője és vezető személyisége befejezte földi életét. 1967-ben szerzett pszichológus diplomát az ELTE Bölcsészettudományi Karán, klinikai pszichológiai szakágban. 1972-ben doktorált. 1987-ig volt vezető pszichológusa a Madarász utcai Gyermekkorház Faludi utcai Gyermek- és Ifjúsági Pszichoterápiás Szakrendelőjének. Gyógyító és kutató munkájában elsősorban a gyermekkori lelki és magatartási zavarok kialakulásának családi és társadalmi háttértényezői foglalkoztatták. Terápiás tapasztalatai vezették rá a holocaust túlélők harmadik generációjának lelki traumatizáltságára, amelyet elsőként vetett fel a magyar pszichoterápiás szakmai világban. 1982-ben közzétett első, a transzgenerációs traumatizációról szóló tanulmánya német, angol és francia nyelven is megjelent. Megfigyeléseit később kiterjesztette a koncepciók perem áldozatainak leszármazottaira és a nemzetiségi elnyomást elszenvedett gyermekekre is.

1987-től minden erejét a társadalmi traumatizációt elszenvedett betegek terápiás központjának kialakítására koncentrált. 1993-ban létrehozta a KÚT Alapítványt. 1994 októberétől a szakrendelés tíz munkatárssal önálló intézményegységként működik, melynek a Mérei Ferenc nevét viselő Pszichoterápiás Szakrendelés ad otthont.

Munkássága az elmúlt évtizedben kivirágzott. Áldozatos tevékenysége egyre ismeretebbé vált a határokon belül és azon túl is. Párizs, London, Strasbourg, Düsseldorf szakemberei hívták meg, és elismeréssel fogadták az előadásait. Számos idegen nyelvű tanulmánya jelent meg, legutóbb az „Emlékezés egy szederfára” című nagysikerű könyve, angolul (*Children of Social Trauma: Hungarian Psychoanalytic Case Studies*, Jessica Kingsley Publishers, London, 1999).

Teremtő személyisége az elkötelezett hit erejével alkotott magyar szellemi központot és intézményi bázist a társadalmi traumatizáció áldozatainak gyógyítására, kutatására.

Földi vagy égi – a lelkében azonos tartományok voltak. Igaz ember volt. Gyermekanalitikus tanulmánykötetének általa választott mottója kívánczik e tiszta, szolgáló, szép élet búcsújával: „...és amit megkötsz a földön, a mennyekben is kötve leszen; és amit megoldasz a földön, a mennyekben is oldva leszen.”

Bagdy Emőke

Réger Zita

RÉGER ZITA

1944–2001

Réger Zita (1944. november 1. Veszprém–2001. január 4. Budapest) váratlanul elhunyt. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos osztályvezetője volt, aki három évtizede a magyar gyermeknyelvi kutatás nemzetközileg legelismertebb képviselője – mint tudós, mint a fiatal nemzedék nevelője s mint szervező és vezető.

A nyelvész Réger Zita Herman József tanítványa volt, s mindvégig megőrizte klasszika-filológus értékrendjét. A pihenést számára mindig azt jelentette, ha vissza tudott vonulni a solymári kertbe és Homéroszt olvasni, s a gyengébbek, a csupán latinosok kedvéért Horatiusról beszélgetni.

Réger Zita a hetvenes években írott munkáival a magyar-lovári kétnyelvű gyermekek morfológiai fejlődéséről nemzetközileg is úttörő vizsgálatokat közölt. Elsők között mutatta ki, hogy az alaktani túláltalánosítási folyamatok a viszonylag kései gyermekkori kétnyelvűségben is érvényesek. Azóta is megmaradt két témája: a nyelvtani folyamatok fejlődési meghatározóinak – beleértve a szociális eredetű tanítási stratégiák elemzését is – és a cigány gyermekek nyelvi szocializációjának elemzése.

A magyar irodalomban ő mutatta ki legmeggyőzőbben, hogy az utánzás a korai nyelvelsajátításban adaptív folyamat: a gyermek az utánzást nem kopírozásra, hanem a saját rendszerében éppen kibontakozó elemek és struktúrák gyakorlására használja. Amit tudunk, azt már nem utánazzuk. Ennek vizsgálata kapcsán a magyar gyermeknyelvi társalgás mintázatait a modern szintaxiselméletek keretében dolgozta fel. Kimutatta, hogy a gyermek kezdetben az utánzást használja társalgásszervező eljárásként, s nem a fókuszba került elemeket emel ki (Anya: *Megnézed az oroszánt?* Gyermek: *Nézed*). Ezt a szerveződést fokozatosan váltja fel a fókuszismétlés (Anya: *Megnézed az oroszánt?* Gyermek: *Meg*). Újabb longitudinális munkái pedig a gyermeki nyelvtan kibontakozásának szociális meghatározóit az anyai beszéd rétegspecifikus jellegzetességeiben keresik.

A cigány gyermekek nyelvi szocializációjának kutatásában nemcsak az elvek szintjén bírálta a deprivációs felfogásokat, hanem klasszikussá vált dolgozatokban mutatott rá a cigány nyelvi szocializáció különlegességére: az orális kultúra szerveződési jellegzetességei már igen korán gazdag „műfaji repertoárt” nyújtanak a gyermeknek.

A tudós Réger Zita kis könyve – *Utak a nyelvhez* – nélkülözhetetlen olvasmány az egyetemi oktatásban. Ez a munka a szociális szempontú gyermeknyelvi szemlélet kis kátéjává vált a magyar irodalomban.

Réger Zita igazi önzetlen tudós kolléga volt, aki évtizedes egyedülálló longitudinális gyűjtéseit mindig szívesen tette hozzáférhetővé a szélesebb közösség számára. Mint a budapesti gyermeknyelvi világkongresszus szervezője 1990-ben sokunk számára közvetítővé vált a nagyvilág felé is, s különösen gondosan egyengette a fiatalok nemzetközi kapcsolatait.

Nehéz elmondani, mi minden fog hiányozni Zita távoztával. Nagylelkű és segítőkész barát és érzelmi támasz volt sokunknak. Emberi világunk szegényebb lesz a vele töltött klasszikus teázások nélkül, nem lesz kivel értelmeznünk a nyelvet és a nyelvészeket.

Hiányozni fog a tudománynak, a barátoknak, s persze a gyerekeknek. Egy holland–magyar együttműködés szervezése közben megígértette a lusta fiúkkal, Gergely Györggyel s jómagammal, hogy következőleg Amszterdamban járva megnézzük a múzeumokat. Azt hiszem, most már nem tehetünk mást, el kell mennünk a múzeumba.

Pléh Csaba

Réger Zita fontosabb munkái

- (1975) Közös törvényszerűségek az anyanyelv-elsajátítás és a gyermekkorai idegennyelv-elsajátítás folyamatában. *Magyar Nyelvőr*, 103, 344–350.
- (1979) Bilingual Gypsy children in Hungary: Explorations in natural second language acquisition in an early age. *International Journal for the Sociology of Language*, 19, 59–82.
- (1986a) A gyermeknyelvi utánzás kutatása a pszicholingvisztikában. Egy új szempont. *Pszichológia*, 6, 93–134.
- (1986b) The functions of imitation in child language. *Applied Psycholinguistics*, 7, 323–352.
- (1989) *Utak a nyelvhez*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- (1990) Mother's speech in different social groups in Hungary. In Snow, C. and Conti-Ramsden, G. (eds) *Children's language*. Vol. 7. 197–222., Erlbaum, Hillsdale
- (1991) Romani child directed speech and children's language among Gypsies in Hungary. *Language in Society*, 20, 601–617. (GLEASON, J. BERKO-val közös cikk)
- (1995) Az utánzás szerepe az anyanyelv elsajátításában. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok*, XVIII, 191–208.